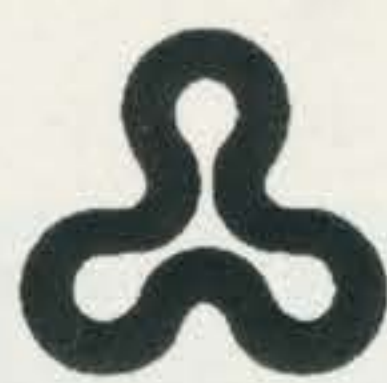

מחזור
לגלגול

האוניברסיטה הפתוחה
המחלקה לספרות, לשון ואמנויות
בניין הכיכר
קריית האוניברסיטה הפתוחה
ע"ש דורותי דה רוטשילד, רעננה

פברואר-מרץ 2007

ורדה יתום כוח הכבידה

אוצר: אָליק מישורי

שורי משקל, 1992, טרה קוטה, גומי, קפיצי חנור חשמלי, 70x34x56 ס"מ

ורדה יתום כח הכבידה

היצירות של האמנית ורדה יתום עשויות חמר שרוף, הידוע כחומר עמיד שאינו מתכלה. חומר זה נבחר ליצירת הפסלים והכלים השימושיים בתרבויות הקדומות הודות לגמישותו ולנוחות העבודה עמו. בראש ובראשונה כיירו בו כלי מזון: כלי בישול וכלי קיבול. אט־אט שולבו בתהליך היצירה אלמנטים קישוטיים עד שהכלים היו למעשה מעין "פסלים פונקציונליים" או "כלי קיבול פיסוליים". במקרים רבים עוצבו הכלים על פי דגמים של גוף האדם, של בעלי חיים או של צמחים. כלי החרס הקשורים במזון – מכלים לאכסון גרעיני תבואה, יין או שמן – נקשרו באופן סמלי לחיים. בצד אלה עוצבו מכלים לקבורה, שצורתם לא הייתה שונה בהרבה מכלי האחסון, והם נקשרו למוות. בהיותם עשויים מאדמה וממים סימלו שני סוגי המכלים את המעגל הנצחי של החיים. שילוב המשמעות הסמלית של יצירת האמנות עם משמעותו הסמלית של החומר שממנו היא עשויה, הוא אחד השילובים המושלמים של צורה ותוכן. על שילוב זה שומרת ורדה יתום בדמויות החרס שלה, אף שהן נטולות פונקציונליות.

דמויות האדם המפוסלות של יתום שואבות את השראתן מתרבויות קדומות – מקומיות וקרובות כמו התרבות הכנענית, ורחוקות, כמו התרבות האטרוסקית. האמנית חושפת במודע את אפיוני התרבויות הללו; לאחר שזיהינו את המקור, נטרפים בתפיסתנו ההקשרים התרבותיים הרחבים לכדי שלמות חדשה, שבאמצעותה מעניקה יתום לפסליה ממד אוניברסלי, חידתי, מעשה ידי אמנית עכשווית המעוגנת בתקופתה.

כשגוף האדם מוצג באמצעות מקטעי אברים נגזלת ממנו שלמותו ואולי אף קדושתו. לעומת הגוף השלם הנתפס כאנושי, הרי אברים מבוותרים מעוררים בנו אי־נוחות ואולי אף צער, והאסוציאציה המיידית היא של בהמות שבוותרו לגזרים. צלם האנוש אבד ואיננו. מקטעים של גוף האדם השלם עומדים בניגוד סמלי לתפיסת השלמות הקלסית; הגוף השסוע שואב מתפיסה פוסט־מודרנית, הנוטה לפרק מסורות ומיתוסים הקשורים באמנות, להרוס ולנתץ אותם או להרכיבם בגרסה שונה. פעולת

עובר, 1993, טרה קוטה וזיגוג בריום, 32x64x35 ס"מ

תפילה, 1992, טרה קורטה וגומי, 66x60x50 ס"מ

השבירה בתחום הפיסול מרוקנת את כלי הקיבול הפיסוליים מהפן השימושי שלהם, וכך נמצאים שני ההיבטים הסמליים הקלסיים שלהם – חיים ומוות – מעוררים ומעוותים; ביצירות של ורדה יתום המכל־פסל או הפסל־כלי אינם מסמלים עוד בבהירות מוות או חיים. הם מטשטשים את ההיבטים הסמליים האלה ולעתים הופכים אותם על פיהם.

בסביבה התרבותית הישראלית שבה חיה ורדה יתום קשה שלא להתייחס למלחמה ולמצוקות ולעוולות החברתיות הנגרמות בעטייה. יחסה של האמנית לנושא ודרך תיאורו הם מְטֵא־ראליסטיים; יתום אינה נוגעת במישרין במלחמה; יצירותיה מתמצות אותה בדרך מטפורית. היא מתארת בהן את האסונות והזוועות הנגזרים מהמלחמה, המביאים לפחד ומצוקה

העור האנושי המנוקב של הדמויות בסדרה **שיורי משקל** (מס' 15, 16 ברשימה) מזכיר במראהו את אופיו הנקבובי של האפר הוולקני, שתחתיו נקברו תושבי העיר פומפיי בעודם בחיים. אפר הַלְבָּה, שזרם וכיסה את העיר כולה, התקרר, נקרש ועטף את התושבים. רק לאחר מאות שנים נתגלו בו תבניות רֵאליסטיות של דמויות אנושיות, שאובנו בתהליך של גסיסה קשה ומיוסרת. ההקבלה לדמויות הנספים מפומפיי באה לידי ביטוי בתנוחת הכריעה. את ההיבט העכשווי תורמות מסכות הגז שעל פני הדמויות. אשפות חצים מוזרות מחוברות אל גבן ברצועות גומי. התנוחה מעידה על התכנסות פנימית, המבטאת ציפייה דרוכה לקראת הבאות; הדמויות משדרות פחד מפני הבלתי־ידוע. תנוחה זו מוקצנת בסדרת **העוברים** ונדמית לתנוחת עוֹבֵר (מס' 20–22 ברשימה).

כל דמות בסדרה כאילו מתכווצת ומתכנסת אל תוך קליפה או פקעת. העוברים האנושיים נדמים כגִלְמִים, הנתונים עדיין בתוך הפקעת שמתוכה אולי יבקעו כפרפרים. הדמויות בסדרה זו מטשטשות את הגבולות שבין לידה, מוות, יצירתיות, קיפאון, תקווה ופחד. התנוחה בכיווץ אברים היא חסרת תנועה, ועם זאת אצור בה מתח פנימי רב.

בסדרה **ניסיון התרוממות** (מס' 1–12 ברשימה) יוצרת יתום הכלאה בין מקטעי אברים אנושיים לבין מבנים מוארכים דמויי מנסרות. לפסלים האלה זיקה ברורה לארונות קבורה קדומים, האופייניים לתרבות היס־תיכונית וגם לתרבות האטרוסקית. בסרקופגים האטרוסקיים העשויים חמר שרוף (טרה קוטה), פוסלו המתים כדמויות אדם המסבות על ספות, כמו משתתפות במשתה, כשעל פניהן שפוך חיוך של אושר. האטרוסקים האמינו שבאתרי הקבורה שלהם שוכנים גוף המת וגם נשמתו.

הצוללנים, 1993, תבליט גבס צבוע בצבעי בייץ על דלת, 185x72 ס"מ

הנוהג להציב בהם ייצוגים של מנעמי החיים – מזון ותכשיטים, למשל, בא להבטיח שנשמת הנפטר תתרכז בחיי הנצח ולא תשבש את החיים על פני האדמה. שעה שבארונות הקבורה האטרוסקיים מסבות הדמויות מעל המנסרה המלבנית שבה טמונים שרידיו הארציים של הנפטר, הרי במקבילות שיצרה עבורן ורדה יתום מתמזגת הדמות עם הקופסה עצמה וידיה ורגליה מבצבצות מהמתחם הקופסתי הכולא אותן. כמה דמויות פניהן מיוסרות ועל פני הנותרות שפוך חיוך קסום. הקרבה לממצא הארכאולוגי וקישורו להווה המקומי עשויים אולי לרמוז על קיומה המתמשך של המלחמה. הדמויות מסדרת **ניסיון התרוממות** מפגינות חוסר אונים ואי־יכולת להתרומם מתנוחת ההסבה, ובכך הן מצביעות אולי על קיפאון והתאבנות עקב חרדה ומצוקה קשה.

הצירוף של ראש עם מבנה כלשהו מעלה מיד בזיכרון את ניסיון ההתמודדות של האמן הגרמני יוזף בויס (Joseph Beuys) עם נושא המלחמה. אין משתמעת מכך זיקה ישירה בין סדרת הפסלים של יתום לבין בויס – ובכל זאת, היצירה **תחנה של חשמלית** (טֶרַם) של האמן הגרמני, משנת 1976, נוצרה כעדות עצמו על סמך זיכרונות ילדות מאנדרטה שניצבה בעיר הולדתו. בצד פגזים מתרומם ביצירתו קנה תוחח שממנו מבצבץ ראש מפוסל. במיצב המורכב של בויס ממלא ראש אדם, שפניו מיוסרות בכאב, את מקומו של קופידון שניצב בראש האנדרטה ההיסטורית בעירו. בצרפו את הראש ביקש כנראה האמן לבטא מאבק פנימי, של הכאב הממשי של מעשה המלחמה עם הכאב הפסיבי של הסבל שזו גורמת. למרות השוני בחומרים המרכיבים כל אחת מהיצירות, הנגיעה בחוויות אנושיות בסיסיות ובזיכרונות של מגע עם חומרים ראשוניים משותפת לשניהם. האנשים הסרקופגיים של יתום משוללים כאמור כל יכולת התרוממות (כפי שמעידה גם הכותרת); האימה והפחד מאבנים אותם נוכח מציאות שאינה מאפשרת להשתחרר ממצב הקיבעון. הניסיון האנושי להבין את המתרחש סביבנו, כשהוא מלווה באי־יכולת להתמודד עם המציאות, בא לידי ביטוי גם בשתי סדרות התבליטים **הצוללנים** (מס' 25, 26 ברשימה).

ההתחקות של יתום אחר יצירות ארכאולוגיות מביאה אותה להתבוננות בדרך שבה מתעצבות צורת החשיבה שלנו ותפיסתנו את הסביבה המקיפה אותנו: בדומה לעבודתם של ארכאולוגים, המלקטים שברי ממצאים ומאחים אותם לכדי שלם, כך בחיינו אנחנו מלקטים מקטעים של המציאות, וכל

עובר, 1993, טרה קוטה וזיגוג בריום, 37x49x70 ס"מ

ניסיון התרוממות, 2006, טרה קוטה, 60x20x180 ס"מ (ארבעה חלקים)
 ניסיון התרוממות, 2006, טרה קוטה, 55x20x180 ס"מ (ארבעה חלקים)
 ניסיון התרוממות, 2006, טרה קוטה, 61x20x180 ס"מ (ארבעה חלקים)

אחד מחבר אותם לכדי שלם אחר. ה"מקטעים" הכאילו ארכאולוגיים בצוללנים הן דמויות אדם שכמו מחפשות אחר אותם מקטעי מציאות, כשהן צוללות לְפִיָּצָה רדודה שבעצם קשה לצלול לתוכה. המרכיב הרציונלי-אובייקטיבי היחיד המצוי בביצה המטפורית של יתום הוא אנך. זהו מכשיר קדום, ראשוני, המסמן בדרך אובייקטיבית את כוח הכבידה של כדור הארץ, שהוא גורם רציונלי, עובדתי, יחיד, המעומת עם תפיסות העולם הסובייקטיביות של כל אחד מאתנו.

היצירות של ורדה יתום אינן "יפות" במובן המקובל של המילה; "אין להן אסתטיקה", כפי שהאמנית קוראת לזה. אסתטיקה דווקא קיימת ביצירותיה, אלא שהיא לובשת צורה שאינה מקובלת כ"יפה". זהו בדיוק הכוח העצום הטמון בהן. כוח זה מוקרן לצופים ומטלטל אותם באיכויותיו האקספרסיביות.

ורדה יתום

נולדה בישראל; חיה ויוצרת בקיבוץ סאסא. למדה
פילוסופיה ותולדות האמנות באוניברסיטה העברית
ובאקדמיה "בצלאל" בירושלים ופיסול קרמי
ב־Alfred University, College of Ceramics.

מבחר תערוכות יחיד

- 2002 גלריה עירונית כפר סבא
1998 Hetjens Museum, Dusseldorf, Germany
1997 מוזיאון לאמנות, באר שבע
1996 בית כהנא, רמת גן
1993 Long Beach University Gallery,
Long Beach, CA USA
1991 מוזיאון הרצליה לאמנות, הרצליה
1988 Holmes Gallery at Alfred University,
M.F.H, NY USA

מבחר תערוכות קבוצתיות

- 2004 International Ceramic Museum,
Guldagergaard, Denmark
1999 International Ceramic Museum, Faenza, Italy
1998 Laguna Art Museum, Laguna Beach,
California
International Contemporary Ceramics from
the "Silber Family Collection"
1996 Art Museum Auckland, New Zealand
1993 G.R.A. Art Museum, Frankfurt, Germany
National Museums of Modern Art, Kyoto
and Tokyo Japan
Wolf Boyg Gallery, Hanover, Germany

פרסים ומילגות

- 2004 Guest artist, Guldagergaard Museum,
Denmark
Artist in Residence, Ashland University,
Oregon, USA
1993 Fletcher Challenge Ceramics Award
1992 Guest Artist Long Beach University,
California
1991 Invitation to "10 world Famous Ceramics
Exhibition", Italy
"International Art Center" Cite Paris,
France

טלפון: 04-6988576 fax: (972) 4 6918832

vardayatom@hotmail.com www.varda-sculpture.co.il

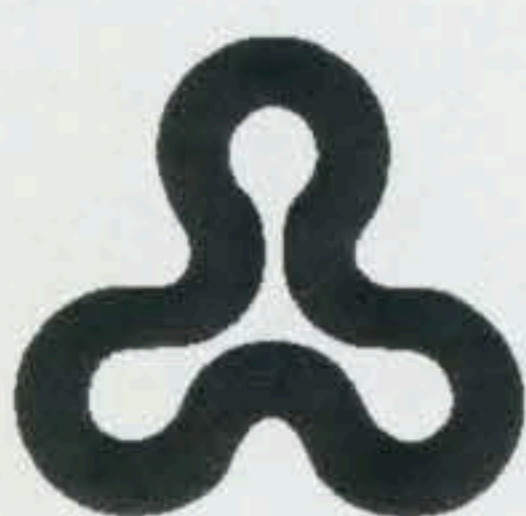
היצירות המוצגות בתערוכה

כל המידות בסי"מ: גובה ארוחב אורך

1. **ניסיון התרוממות**, 2006, טרה קוטה, 55x20x180 (ארבעה חלקים)
2. **ניסיון התרוממות**, 2006, טרה קוטה, 55x20x180 (ארבעה חלקים)
3. **ניסיון התרוממות**, 2006, טרה קוטה, 68x20x180 (ארבעה חלקים)
4. **ניסיון התרוממות**, 2006, טרה קוטה, 61x20x180 (ארבעה חלקים)
5. **ניסיון התרוממות**, 2006, טרה קוטה, 60x20x180 (ארבעה חלקים)
6. **ניסיון התרוממות**, 2006, טרה קוטה, 60x20x180 (ארבעה חלקים)
7. **ניסיון התרוממות**, 2006, טרה קוטה, 55x20x180 (ארבעה חלקים)
8. **ניסיון התרוממות**, טרה קוטה, 52x20x110
9. **ניסיון התרוממות**, 1997, טרה קוטה, 60x20x105
10. **ניסיון התרוממות**, 1997, טרה קוטה, 56x20x123
11. **ניסיון התרוממות**, 1997, טרה קוטה, 47x20x104
12. **ניסיון התרוממות**, 1997, טרה קוטה, 60x20x104
13. **תפילה**, 1992, טרה קוטה וגומי, 66x60x50
14. **תפילה**, 1992, טרה קוטה וגומי, 30x55x55
15. **שווי משקל**, 1992, טרה קוטה, גומי, קפיצי תנור חשמלי, 70x34x56
16. **שווי משקל**, 1992, טרה קוטה, גומי, קפיצי תנור חשמלי, 64x36x50
17. **הבעת משאלה**, 2004, טרה קוטה, מלח, גומי, 50x50x27
18. **כריעה**, 1997, טרה קוטה וגומי, 35x23x27
19. **כריעה**, 1997, טרה קוטה וגומי, 30x22x23
20. **עובר**, 1993, טרה קוטה וזיגוג בריום, 37x49x70
21. **עובר**, 1993, טרה קוטה וזיגוג בריום, 32x64x35
22. **עובר**, 1993, 50x53x33
23. ורדה יתום וחיה גרץ-רן, **דום שתיקה**, 1998, טרה קוטה, ציור טמפרה, מכתבים מצולמים במכונת צילום, 150x25x25
24. **סבתא סורגת**, 2002, חימר עם זיגוג, חוטי צמר וחבל, 110x27x24
25. **הצוללנים** (טריפטיכון), תאריך, תבליט גבס וחימר, צבוע בצבעי בייץ, משקוף של דלת. לוח ימני 180x90; לוח אמצעי 210x105x7; לוח שמאלי 195x85
26. **הצוללנים**, 1993, תבליט גבס צבוע בצבעי בייץ על דלת, 185x72
27. **כלב**, 2003, טרה קוטה, 33x27x58
28. **כלב**, 2003, טרה קוטה, 33x27x38

כלב, 2003, טרה קוטה, 33x27x58 ס"מ

האוניברסיטה הפתוחה המחלקה לספרות לשון ואמנויות |
קריית האוניברסיטה הפתוחה ע"ש דורותי דה רוטשילד | רעננה

| אוצרות, עיצוב ותליה: אליק מישורי | עריכת טקסטים: קרין חזקיה | תצלומים: יוסף אשר |
| עיצוב קטלוג: נעמי מורג | הדפסה: מרכז הדפוס הדיגיטלי, האוניברסיטה הפתוחה | פברואר 2007